

nøgle•hullet

36. ÅRGANG
NR. 1 • 2019

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

Frederiksborgvej 23 er ikke bare et smukt og bevaringsværdigt ældre hus i Lillerød, men det er også omfattet af det lokalplanforslag, der giver mulighed for at opføre endnu en etageejendom i krydset Kollerødvej/Frederiksborgvej. Desværre medfører det nedrivning af den ikoniske bankbygning kendt som Hillerød Landbobank, Lokalbanken og senest Handelsbanken - og også dette nabohus. Det er helt forkastligt, bl.a., fordi huset er bygget af byens kendte bygmester tømrermester Anders Petersen, der står bag flere gode hjørneejendomme i Lillerød: A.P.'s huse er smukke at se på og med til at give byen indtryk af gedigent håndværk og god smag.

PROGRAMMET

Torsdag den 28. februar 2019 kl. 19.30 på Kirkehavegaard

ORDINÆR GENERALFORSAMLING

Dagsorden ifølge vedtægterne

LAFAK I 40 ÅR

Lokalhistorisk Arkiv & Forening i Allerød Kommune havde i efteråret 40 års fødselsdag. Det fejrer vi ved, at **Per-Olof Johansson** i ord og billeder ser tilbage på de fire årtier.

Svenskegrøften i Brødeskov

Tirsdag den 26. marts 2019 kl. 19.30 på Kirkehavegaard

Frederik den 2.'s kanaler

Sidste sommer faldt vandstanden i Frederiksborg Slotssø drastisk. Vandforsyningen til søen kommer fra Frederik d. II's gamle kanaler, der, siden slottet blev bygget, har sørget for en stabil vandstand. Nogle af de gamle kanalsystemer virker stadig, men hvor kommer de fra og hvor løber de? **Christian Obel** tager os i ord og billeder med på en spændende tur langs de gamle kanaler og viser et utroligt anlægsarbejde fra 1500-tallet i egnen omkring os. Svenskegrøften i Brødeskov kan stadig beundres, - andre steder er kanalerne rørlagt og skjult

LUDSERØD BLEV TIL HØVELTE

Da rekrutterne fra 1. Regiment i 1910 flyttede ind i teltlejren ved Høveltegård, - det der senere blev til Høvelte Kaserne, lå der i udkanten af det oprindelige øvelsesareal en lille landsby, der bar det prægtige navn Ludserød. De lokale udtalte navnet 'Lusserød', og man kan let forestille sig alle de lidet flatterende øge- og tilnavne, som dette stednavn skaffede byens børn i skolen; og for den sags skyld også de voksne, der skulle fortælle, hvor de kom fra.

Men i marts måned 1922 tog beboerne til genmæle overfor drille-

rierne, og samtlige ejere af ejendomme i landsbyen sendte, med sognerådets anbefaling, en ansøgning til Indenrigsministeriet om at ændre navnet fra Ludserød til Høvelte.

Begrundelsen for ønsket om en navneændring var, at "Navnet Ludserød i vort daglige Liv og Færden er os til største Gene; hver Gang, vi skal opgive vor Bopæl, vækker vi Latter, og selv om vi ved, at Navnets Oprindelse og Betydning (af Kvindenavnet Ludse, Lucie) er en hel anden end den, der passer med nugældende Sprogbrug, kan vi dog ikke godt i hvert enkelt Tilfælde afgive Forklaring om Ordets Oprindelse, og

Postkort af teltlejren ved Høveltegaard med poststempel den 2. Oktober 1911. I baggrunden ses nogle af de første kasernebygninger.

Udsnit af kort over Bloustrød 1878, hvor man kan se Ludserød og Høveltegaard på hver side af Kongevejen.

det er jo i alle Tilfælde ogsaa bagefter, idet vi jo allerede da har været, ja man kan godt sige, til Nar for de andre.”

Også i økonomisk henseende vil le en navneændring være til gavn for beboerne, ”idet det Gang paa Gang har vist sig, at et Salg af vore Ejendomme er strandet eller i hvert Fald blevet betydeligt vanskeligere, fordi de paagældende Liebhaveere ligefrem ikke har kunnet tænke sig at skulle bo i en By med et saadant Navn”.

Endelig henvistes til, at bebyggelsen ’Usselhusene’ i 1872 fik lov til at ændre navn til Skovstrup, og det måtte være det samme med Ludserød.

Ansøgningen var en tur forbi Stednavneudvalget, der beklagede, at man afskaffede et navn af

så høj alder, for Lusærth nævnes allerede i kilderne i 1266.

Til gengæld fandt udvalget, at det var en god løsning, at man ikke prøvede at finde et helt nyt navn, men tog nabobebyggelsens navn Høvelte, der også var et godt gammelt navn (nævnt første gang 1346).

Efter en behandlingstid på knap et år modtog Bloustrød sogneråd i januar 1923 besked om, at beboernes ønske om navneændring var blevet efterkommet.

Som der lakonisk står i sognerådets forhandlingsprotokol den 18. januar 1923 under pkt. 9: ”Der forelå Meddelelse fra Politikontoret om, at Ludserød By herefter fører Navnet Høvelte By”.

Høveltegaard på bakken med Kongevejen nederst t.v. 1950.

Navneændringen blev opsnappet og næsten udødeliggjort af digteren P. Sørensen-Fugholm i digtet *Oh, Luserød*. Sørensen-Fugholm var et alias for forfatteren Per Barfoed, der i sine spøjse og under spillede digte på sjællandsk ofte beskrev livet i Bløvstrød og omegn. Her gengiver vi hans protest mod navneændringen:

Oh, Luserød

Hør, hvad er det med dig, oh Luserød!
Hvad er den af – mit Øje harm'ligt flammer!!
Oh, maa da ej min Kind vel blusse rød
ved det at du nu for dit Navn dig skammer!?!*)

Du lille By, hvor at min Viv blev fød
og gik i Skole – altfor lidt, desværre –
alene Navnet giver Stemmen Glød
og faar de inre Strengte til og dirre.

Her sat hun med sit Slik paa Moders knæ og
spiste dette, som var sødt og lækkert;
jeg ser jo hende sitte der og be
om Sukkerstænger hos sin Broder Richart.

Nu gaar med Sang hun i sin nye Plas
- nu hen til Spinnerokken for og spinne
- nu ud i Kykkenæet – nu til Das
man den Slaks Piger ikke mer kan finde.

Dér fik jeg hinders Ja i en Langciers
hin Sommeraften paa Ligkasseballet;
det var i 18ten Hundred 9 og firs
og mangen en Rival blev skoldt og knallet.

I Luserød blev lille Marius fød,
og siden hen, da Trine blev min Frue,
vi ofte tog ham med til Luserød
og vidste ham hans Barndoms Udskyls Stue.

Skal jeg da aldrig mer den søde Klang,
som at der sused lifligt for mit Øre,
som mig et Pust fra Ungdomstiden bragt,
kort sagt, dit Navn, oh, Luserød, nu høre!?!)

Jeg stønner ud – jeg raaber i min Nød:
Bevar dit Navn, som helligt blev for Trine;
for vos det hedder altid Luserød
vi brør vos ikke om og være fine.

*) Hr. Forliggeren ved nok, at nogle udforstaaende Mensker i Luserød har faaen Lov til og kalde Byen Høvelte. Mod den Slaks Prioritetsløshed maa der efter min Formening prostitueres. Jeg haaber derfor, at Forliggeren vil trække ovenstaaende Dikt, som ikke tidligere har været trykt.

P. S.-F.

BS □

Parti fra Høveltes 'bygade', Hesselgårdsvej, hvor landsbypræget stadig er bevaret, og hvor beboerne værner om deres landsbymiljø. Det er nr. 31 og 33 (t.h.)

OSKAR JENSENS BARNDOMS- ERINDRINGER

Allerøds første borgmester fra 1970 til 1988, Oskar Jensen, skrev i 1976 sine barndoms erindringer til en artikelserie, der blev kaldt 'Sådan husker jeg min barndom' i Frederiksborg Amts Avis:

'Grøn var min barndoms dal. Det kunne såmænd godt være en sammenfatning af mine erindringer om min barndom, vel at mærke, når det ikke kun forbindes med romantik og lyrik.

Det grønne har nærmest sammenhæng med, at i landbruget er forudsætningerne for "et godt år", hvordan vejret sommeren igennem arter sig, og dermed er medbestemmende for høstresultatet. Derfor er det nok naturligt, at mange af mine erindringer samler sig om somre, hvor regnen udeblev, da der var mest brug for den, eller omvendt – kom i høsten, når den var mindst ønsket. Dermed har jeg sagt lidt om "værkstedet" nemlig landbruget. Det er dog kun en delvis sandhed. Jeg er født i Ørby købmandsforretning nord for Helsingør i september 1924. Datoen er der lidt tvivl om, men enten den 12. eller 13. Det kan bringe folkeregistret

Oskar Jensen (1924-1996)

på randen af sammenbrud, når jeg drager denne tvivl frem. I vort regelrette system er der ikke forudset, at der kan være tvivl om en fødselsdato.

Jeg fik dog ikke trådt særlig meget i mine barnesko i [købmands]forretningen, idet vi flyttede, da jeg var godt et år. Erindringer fra den tid burde derfor ikke eksistere, eftersom børn intet bør kunne huske fra før toårsalderen. Jeg har åbenbart snydt lidt. Om selve forretningen står blot nogle meget tågede billeder om, hvad der fandtes i sådan en blandet landhandel. Mere klart står imidlertid afrejsen. Da flyttelæsset (formentlig det sidste) stod i gården, blev min et år ældre søster, der altså var to år, med mig i hånden sendt over til Hanne for at sige farvel. Hanne var en gammel kone, der boede i et hus på den anden side af vejen.

Selve rejsen var nu ikke så lang. Målet var en gård i Skærød, som vi forlod igen ca. to år efter. Herfra har kun to ting bidt sig fast. En rød Frederiksborghoppe og en tjenestekarl, der i øvrigt var min fætter.

Hoppen, fordi hun forspændt en enspændervogn med far som kusk og mig på skødet på vej ud gennem porten, mødte en af dattidens sjældenheder – en bil. Af angst for uhyret stejlede hesten, hvilket åbenbart har gjort et vist indtryk, siden det har brændt sig fast.

Med karlen Jens var det en anden sag. Min mor var en rigtig mor. Hun ammede sine børn, så længe der var lyst hos barnet og evne hos moderen. For mit vedkommende manglede ingen af delene, og da jeg trivedes ved det, fandt vi det mest praktisk, at jeg stod op og suttede. Det fandt Jens åbenbart meget morsomt, og en aften gik hans drillerier så vidt, at jeg fandt det nødvendigt at plante en fod på hans altid smertende ligtorn. Lussingen, der fulgte efter, har jeg for længst tilgivet Jens.

Tilbage fra Skærød står så kun episoden med strygespånen [også kaldet en 'lestryger' – en flad pind på knap en halv meter med slibemateriale, til at skærpe leen med i marken].

Kirstine- eller Kristinelyst - det er den samme ejendom ved Lyngevej.

Klø var ukendt i familien, men ingen regel uden undtagelse. Af en eller anden årsag, som vist nok var et hidsigt temperament (hos mig) fik jeg mine første og sidste klø med en strygespån.

Fra Skærød flyttede vi til Højbjerg, hvor vi kun boede kort tid. Opholdet mærkede mig dog for livet i form af et ar over venstre øje. Knud, min seks år ældre bror, og hans kammerat fandt ud af, at Valther – vores schæferlignende bastard – kunne spændes for en legevogn og med mig som kusk udgøre en værdig ekvipage. Smedens røde kat var imidlertid ikke taget i ed, og Valther kunne ikke udstå røde katte, og da naturen gik over optugtelsen, havnede både legevogn og jeg mod en stor sten med et flækket øjenbryn som resultat.

Imens havde far fundet næste station på vejen. Kristinelyst mellem Lynge og Lillerød, som viste sig

Oscar Jensens barndomshjem eksisterer stadig, men idag er adressen ændret til Svanevej 1. 2013.

at blive det faste holdepunkt i 17 år. Det var nok især for mor noget nyt. I de 12 år de havde været gift, var det blevet til ca. 15 flytninger startende fra en lille lejlighed i Hellebæk, draget af en stædig higen efter at forbedre forholdene for sig selv og os fire børn. De mange flytninger må have været en belastning for mor. Den ene af gangene nægtede hun simpelthen at pakke ud, bortset fra sengetøj og kaffekanden. På Kristinelyst faldt der ro over familien. Jeg var tre et halvt år, da vi flyttede dertil i 1928, og vi boede der til 1945, så det var vist for alle os børn som vores egentlige barndomshjem. Det ville være ukorrekt kun at kalde det mit barndomshjem, for familielivet var rammen om et fællesskab –

næppe anderledes end på andre landejendomme, i al fald på den tid. Livet som det formede sig, og de krav, der måtte opfyldes for at svare enhver sit i de økonomisk meget vanskelige år i trediverne, gav et naturligt fællesskab og sammenhold. Ikke fordi vi hørte meget til vanskelighederne. Det lå vist ikke til vores forældre at beklage sig. Deres fortrøstning lå i to ting: En sparekassebog, der aldrig måtte og aldrig blev helt tømt, og en urokkelig tro på, at når man gjorde, hvad man kunne, ville en højere magt nok sørge for resten. En enfoldig indstilling vil nogen måske sige. Javel, men en indstilling, der gav trykthed i hverdagen i en trang tid og en god ballast at give sine børn med på vejen.

Lærer Christiansen på Vassingerød gl. Skole fotograferet med 3. klasse i 1931 - samme år som Oscar Jensen begyndte i 1. klasse i forskolen.

De første år havde vi karl, men som tiderne blev vanskeligere, og vi børn voksede til, hørte det op. Så snart vi kunne, gled vi helt naturligt og selvfølgelig med i arbejdet.

Skolen var et kapitel for sig. Jeg begyndte i Vassingerød forskole (den nuværende Vassingerød skole) 1. april 1931. Det var nu ikke den store succes fra starten. Omplantningen fra det hjemlige miljø til skolen var næsten ikke til at bære, og mange gange fik jeg lov til at gå hjem.

Misforholdet skal ikke lægges skolen til last. Lærerinden fru Møller var det elskeligste menneske, der visselig gjorde, hvad hun kunne for at vi skulle føle os veltilpas. Efterhånden må det også være lykkedes, for jeg har, bort-

set fra starten, kun gode minder fra skoletiden.

Skolegangen var fire klasser. Et år i 1. klasse, to år i 2. klasse – alle tre år med tre timer daglig. To år i 3. og 4. klasse hver anden dag med seks timer. Det sidste nok af praktiske grunde. De store børn fra ti år og opefter kunne nok gøre noget gavn hjemme fremfor at gå i skole hver dag. 3. og 4. klasse foregik på den

Fru Lunds Hus, hvor Oscar Jensen gik i forskole hos fru Møller.

gamle Vassingerød Skole. Lærer Christiansen gjorde med to år-gange i hver klasse et stort arbejde for at give os et rimeligt udbytte af skolen.

En sygdomsperiode afbrød Christiansens arbejde, og en ung vikar dukkede op. Dirch Bagger fik hurtigt et fast greb om tingene; bl.a. var det forbudt at bande. Der var et par stykker, der følte, at det gik deres ære for nær og overtrådte i trods forbuddet. Lønnen, et par mandfolkeøretæver, der sendte synderen hen ad gulvet, satte en effektiv stopper for unoderne.

En sort dag var det, da jeg blev idømt min første og eneste efter-sidning. Jeg kørte uhjælpeligt fast i byerne på Lolland-Falster. Virkningen har åbenbart været synlig, for mit tilbud om at lære dem i frikvarteret blev accepteret.

En dag dukkede spørgsmålet om statskole op. Lærer Christiansen opsøgte mine forældre og foreslog, at jeg fik mulighed for at læse videre; han gjorde hvad han kunne for at overtale dem, men flere forhold gjorde det vanskeligt. Der var hårdt brug for min arbejdskraft hjemme. Min store bror havde netop fået chance for ansættelse i postvæsnet (det var dengang en virkelig chance). Desuden havde far problemer med det ene ben, så markarbejdet med

Oscar Jensen deltog i LUI's gymnastikopvisninger på Lyng Kro. Her står han til venstre i bagerste række. Udsnit af foto 1940-1945.

hestene var efterhånden blevet mit, så der blev ingen bukser af det skind. Resultatet af samtalen blev tværtimod, at hvor jeg før kunne blive hjemme fra skolen, når det kneb meget, så kunne jeg nu komme i skole, når jeg havde tid. Ulykken var nu ikke så stor. På trods af de vanskelige undervisningsforhold, havde Christiansen alligevel tid til individuel undervisning, dog nok mest rettet mod de dygtige i klassen. Jeg var på det tidspunkt færdig med de regnebøger, der hørte til i skoleforløbet, og dansk var altid faldet let for mig. Kun geografien har jeg følt, der var huller i.

Med nutidens øjne ser det måske ud som en streng barndom. Det var det nu ikke. Jeg var allerede som 12-årig stor og veludviklet med en voksen mands kræfter, og glæden ved udført arbejde, kan nok stå mål med den aktivitet, der nu må gøres for at beskæftige børn og unge.

Ejendommen var veldrevet. Jordkvaliteten var ikke den bedste, og forudsætningen for et godt udbytte var en stor besætning, der bestod af ca. ti malkekøer plus opdræt, og et stort grisehold. Den driftsform er arbejdskrævende både i den daglige pasning og i det mere sæsonprægede arbejde med roehakning, høhøst og lignende. Mor var en naturlig og selvfølgelig faktor både ved malkningen og i roemarken. Roehakning var ikke fars stærke side, så det arbejde var overladt til mor og os børn. Til gengæld tolererede mor ikke indblanding fra far. En enkelt gang tillod han sig at kritisere mors og mit arbejde. Reaktionen fra mor udelukkede enhver lyst til gentagelse. Mine store søskende flyttede hjemmefra, efterhånden som de blev konfirmerede. De havde dog nogen frihed, som vi så drev rovdrift på. Hjemme betragtede vi det som en selvfølge, at de kom

hjem og hjalp os såvel i roerne som med øvrigt arbejde, og vi havde som regel held til at tilrettelægge arbejdet med henblik på disse muligheder.

Der var også tid til andet end arbejde. Ølmosen var samlingsstedet for børn og unge fra omegnen. Om sommeren badning og om vinteren på isen. Desuden hver vinter gymnastik to aftener om ugen i gymnastiksalen på Lyng Skole. I krigsårene uden varme og barbenede, fordi [gymnastik]sko ikke fandtes. Også sammenkomsterne med fastre og mostre og deres familie spillede en rolle, selvom de var sjældne. Det var festdage, når vi fik overtalt far til at spænde for ponyvognen og køre til Nejede Vesterskov til vore bedsteforældre. Eller når vi fik besøg af fastrene fra Vejby og Udsholt. Det hændte, de kom i hestevogn. Og da deres heste og vogn var finere end vore egne, var det en oplevelse. En sådan familiedag endte for øvrigt med at kakkelovnen væltede. Alle familier var børnerige, og midt i løjerne skete uheldet. Indledningen kan stadig bruges: Grøn var min barndoms dal.’

Oskar Jensen

PRODUKTION AF STEDSEGRØNNE NÅLETRÆER PÅ ALLERØD PLANTESKOLE 1965-2016

Af Merete Bengtsson

'Hvorfor hedder det en plante-skole' er der mange, der har spurgt – 'Planterne kan da ikke lære at læse og skrive!' Nej! Men man former planterne, så de kan vokse videre et andet sted. Ligesom skolen gør: forbereder og former børnene til et voksenliv – *skoler* dem til at komme videre ud i verden.

Lad mig starte – hvor mange historier starter – med, da Ruder Konge var knægt! Da man begyndte at dyrke jorden, var det for at producere mad. Men da landenes ledere på et tidspunkt skulle vise deres magt og rigdom overfor hinanden, blev det også et tegn på rigdom at have en park, en have eller landskab – Ja! på et tidspunkt var det også vigtigt at vise sine modstandere, at man kunne bestemme over naturen! For at kunne lave disse parker og haver måtte man kunne flytte planterne, så de kunne gro

videre, det sted, man ville have dem til at gro. *Man skolede planterne, så de kunne flyttes.* Hos os på Allerød Planteskole på Røglevej startede det hele i 1965 med en udplantning af ca. 1.000 småplanter af fyr og gran i september måned. Jorden var forberedt med en pløjning og - for at jævne jorden ud - en harvning. Vores mark var ca. 60 meter bred, og da rækkerne skulle være lige, målttes der nøjagtigt ud - en markeringssnor blev placeret, og nu kunne udplantningen begynde: 2 mand - én med spade til at grave huller (han gik baglæns) og én med bundtet med planter, der

Udplantede podede blågran. 1979.

Plantning i borede huller med sphagnum. 1981

skulle plantes. Disse planter var fire år gamle. De havde stået to år på frøbed og to år på prikbebed – med andre ord havde de været gravet op én gang før, de var havnet hos os for at blive plantet ud igen. Planterne sættes med 60 cm's mellemrum, og der var 60 cm mellem rækkerne. Og så var det bare om at fortsætte, til man var færdig. Efter plantningen blev marken vandet, for bl.a. at få jorden til at falde til omkring rødderne og jorden blev gødet med en blandingsgødning. Men der skulle også holdes rent for ukrudt. Vi kørte med en OK-renser - en motoriseret hest! – imellem rækkerne. For at vælte det ukrudt som renseren ikke fik has på, havde vi to damer (min mand Eric's mor og en nabo) til at gå efter med et hakkejern. Det var hårdt arbejde for kroppen – både at plante, rense og

hakke. Hvert år i september blev der plantet ungplanter ud.

Antallet voksede og sortimentet udvidedes ud over de forskellige fyr og grantyper, der passer til sommerhusgrundene og haverne, som poppede op omkring os, så der blev også plantet lærk, birk, cypres, thuja, enebær, taks, mahonia og senere bambus ud.

Efter tre år var de første planter klar til salg. Først blev de mærket med forskelligfarvet bast – det var levende materiale, vi havde med at gøre, så planterne var ikke blevet lige store. Sorteringen kunne f. eks. for en skovfyr, der havde stået på marken i tre år - altså en syvårig plante - være 60-80 cm, 80-100 cm og, hvis vi var heldige, også lidt på 100-125 cm!

Og så blev der gravet op, når ordren var i hus: planten blev bundet op for at beskytte grenene under

Marken plantet til med ekstra omplantede stedsegrønne planter. Det er Kastaniegården midt i billedet. 1990.

transporten, men også for at man kunne se jorden omkring roden – dér, hvor man skulle grave. Der tages ca. fem cm overjord af - spaden holdes med bagsiden ind mod stammen og jordklumpen formes ved at grave jorden væk i en smal rende 15-20 cm fra stammen. Klumpen var ca. 30-40 cm i diameter. Spaden vendes og klumpen formes under planten, og med et lille smæld var rødderne gravet over, og planten kunne løftes op på lærredet/kluden, der lå klar. Opgraveren gik videre til den næste plante, og hjælperen bandt lærredet omkring rodklumpen, tog et nyt lærred, og lagde det parat til den næste opgravede plante. Og sådan fortsatte man, til ordren var

klar. Planterne samledes for enden af rækken, og det hele blev hentet med traktoren og vogn og kørt hjem på aflæsningspladsen. Som regel blev planterne afhentet af modtageren, men vi kunne også levere dem ud.

Efter at Eric havde stiftet bekendtskab med det, vi kalder *ekstra omplantede stedsegrønne planter*, på Anker Simonsens Planteskole i Hillerød, hvor han var i den sidste del af sin læretid, skulle dette også afprøves herhjemme. Ekstra fine og nøje udvalgte planter blev gravet op for at blive plantet igen på et nyt, forarbejdet stykke jord. Afstanden var her 1 m mellem planterne og 1,5 m mellem rækkerne.

Hullerne blev gravet manuelt med en spade, og for at give luft til rødderne kommes fugtig sphagnum (et meget porøst, organisk materiale) ned omkring klumpen. Det sidste jord blev lagt på, og jorden trædes til: to-tre kraftige tråd omkring klumpen (ikke på klumpen), så planten står fast. Her vandes der også bagefter, gødes og holdes rent. Tre år efter i september kunne de store planter - i størrelser fra 1,50 m-3,5 m alt efter typen - graves op, og det foregik helt på sammen måde, som med de små planter, blot var klumpen større – ca. en halv meter – og planten var tungere.

Renholdelse i marken er en beretning for sig – men skal dog med her, da det også hører med til historien. Det var dyrt, arbejdskrævende og langsommeligt at rense med OK-renseren og have to damer til at gå efter i rækkerne for ukrudt. Og efterhånden var det ikke nemt at finde nogen, der ville gå en hel sommer og hakke. Vi kendte til udviklingen med at bruge ukrudtsmidler, og vi begyndte også at bruge dem som måden at holde rent imellem de ekstra omplantede planter på. Her var der mere plads for ukrudt til at brede sig, så det var et godt sted at starte. Jeg vil ikke sige, at vi gjorde det uden bekymring. Men

alle vore rådgivere mente, at mikroorganismene i jorden ville omsætte resterne, og der ville derfor ikke være noget tilbage, der ville gå i grundvandet eller ophobe sig i jorden. Det var så desværre ikke helt rigtigt. Men vores forbrug blev heldigvis mindre og mindre. Vi måtte affinde os med, at en ukrudtsfri mark med forarbejdet jord var en saga blot – men måtte sige til hinanden, at der må gerne være ukrudt, men det må ikke ødelægge planterne. Vi brugte sprøjtemidler der, hvor det var nødvendigt og havde så gang i buskrydderen, så vi kunne hæmme frøudviklingen fra ukrudtet, der bl.a. stod i markskel og ved køreveje.

Mennesket har altid været kreativt og tænkt tanker til at gøre et stykke arbejde nemmere/mere rentabelt/mindre fysisk krævende. Og det har man naturligvis også gjort i landbrug og gartneri. På dette tidspunkt var der mange idérige folk i vores branche; bl.a. vores konsulent i Planteskoleejerforeningen Jørgen Mosegaard, som arbejdede sammen med en smed i Tørring med at udvikle redskaber til branchen f.eks. såmaskine, priklmaskine, plantemaskine til rosengrundstammer og en ryster (maskine, der ryster jorden af planterne, når de blev

taget op). Til vores lille nicheproduktion var det ikke så nent at få udviklet nye hjælpemidler, men i starten af firsere kom en plantebo-remaskine – et aggregat, der blev koblet på traktoren. Der var forskellige størrelser bor: 30 cm og 50 cm i diameter. Der kunne sidde fire små bor på maskinen eller to af de store. For at få mest ud af denne maskine fik vi pottet vore ungplanter op i to-liters pletter hos en kollega, hvor de stod på bede en sommer og dannede rødder.

I september blev marken pløjet og harvet, boremaskinen borede huller, der kom fugtig sphagnum i, og potten blev taget af ungplanten, som plantedes i den fugtige sphagnum. Man trådte let til om planten, så den stod fast. Når plantningen *Kastaniegården er tilplantet 1990.*

var færdig, blev der vandet og gødet, og der holdtes rent de næste tre år, inden planterne gravedes op igen – nu i en størrelse fra 50 cm til 125 cm, alt efter hvilken type, der var tale om. Sådant en boremaskine købte vi i 1981. Det var et enormt fremskridt. Der var stadig meget håndarbejde, men mange belastninger af kroppen var fjernet. Selvom man stadig gik med rumpen i vejret var belastningen af ryggen ikke den samme. Der var også andre fordele: det gik hurtigere at plante, og planterne gik ikke i stå vækstmæssigt, da de ikke stoppede med at gro den første sommer. Og da tilvækst er lig med penge, var det en god investering!

Vi var fra at være en virksomhed

Planten løftes op på kluden af frontlæsseren.

på vej på museum med gammeldags arbejdsgange pludselig med i udviklingen igen.

Det var så spændende!

Som årene gik, blev efterspørgslen på vores produktion mindre, da sommerhusområderne ved Nordkysten efterhånden var plantet til, og villahaverne omkring os også havde fået lavet læ i haven. Der var nu mulighed for at plante andre mindre grove planter, der ikke fyldte så meget. Vores produktion ændrede sig. Vi lavede nu flere taks og thuja, bambus og cypreser, omorikagran og langsomtvoksende fyr. Og nu mange flere i de ekstra omplantede størrelser. Vi bemærkede, at vore kunder gerne ville have planter, der fyldte lidt mere, end de små de startede med,

da haven var helt ny. De anlægsgartnere, der handlede hos os, havde også kunder, der gerne vilde have en mere færdig have med nogle markante planter, der med det samme gav haven karakter. Der var stor efterspørgsel efter disse planter, og der var ikke mange i landet, der lavede denne produktion.

Der blev arbejdet hårdt i marken, når de store planter skulle graves op. Det var stadigvæk håndarbejde. Opbinding, overjorden af, forme klumpen med spaden, løfte den op ad hullet, lægge lærred omkring og køre dem 'i land', som man kaldte det. For at afhjælpe det tunge løft fra hullet op på lærredet, brugte de et gammelt trick fra de gamle egyptere: når alle rødderne var gravet over, og klumpen var løs, blev den vippet lidt til den ene side – jord under – den vippes til den anden side – jord under – vippes tilbage igen – jord under, og sådan blev de ved, til klumpen var næsten oppe af hullet. En mand på hver side af planten - man tager fat – retter ryggen og bruger lårmusklerne til at løfte planten over på lærredet. Senere bliver frontlæsseren brugt til dette løft, udover at den også kørte planten 'i land' og læssede den på lastbilen, der skulle levere den.

Vi vidste godt, at der var udviklet

Den opgravede plante løftes op på lastbilen.

en opgravningsmaskine med et buet skær, der kunne føres ind under klumpen, når overjorden var fjernet. Der var forskellige størrelser af skær: 35 cm, 45 cm, 55 cm, 65 cm, 75 cm og 90 cm. Vi talte på knapper. Det var en meget kostbar investering. Vi prøvede at finde en billigere løsning, som nogle kolleger brugte: en ombygget rende-graver. Det kunne vi dog ikke finde – alle brugte maskiner var endt i Østeuropa her i starten af nullerne.

I 2007 havde vore medarbejdere i marken gravet rigtig meget op, så vi blev alle enige om, at nu skulle det være, og den fine nye opgravningsmaskine med de mange skær blev bestilt i Holland og leveret foråret 2008.

Vi var igen, fra at være en virksomhed på vej på museum (eller

lige ved at have mulighed for at deltager i en udsendelse med Søren Ryge) med gammeldags arbejdsgange, pludselig med i udviklingen igen. *Det var igen så spændende!*

Vi fik 9 år med opgravningsmaskinen, der sammen med boremaskinen og frontlæsseren gjorde arbejdet med at producere stedsegrønne planter i store størrelser nemmere. Det var stadig et meget tungt og arbejdskrævende arbejde, men mere menneskeligt end, da Eric startede med sin første udplantning i 1965.

- Men det ærgrer mig nu alligevel, at jeg ikke fik ringet til Søren Ryge, så vi kunne have fået det fine stykke håndarbejde med at grave stedsegrønne planter med klump op - på film! □

Maleriet af Mølcks Konditori.

EFTERLYSNING

Dette oliemaleri af Mølcks Konditori, som lå på hjørnet af Amtsvej og Allerød Stationsvej, (hvor Q8-tanken ligger i dag), er malet af Herluf Sørensen, der boede på Fritz Hansensvej 23, dengang det hed Vinkelvej.

Maleriet er i dag pist væk, for det har været udlånt og ophængt i et af de huse, der nu er revet ned, og ejeren har kun fotografiet af maleriet tilbage.

Konditoriet er set fra Amtsvej op mod stationsforpladsen, og mel-

lem træerne kan man til højre let genkende den store røde forretningsejendom ved Øen, hvor bl.a. slagter Rieck har forretning. Lige til højre for konditoriet skimter man det gamle sparekassehus på M.D. Madsensvej 5, som Nordea har haft indtil den japanske restaurant Izumi åbnede sidste sommer.

Hvis nogen af vore læsere genkender maleriet og måske ved, hvor det er havnet, hører vi gerne om det.

BS

Bagsiden af bankbygningen med et kig ad Femvej til Lillerød Bageri (til højre) Yderst til venstre ses Frederiksborgvej 29, og villaen, der blev nedrevet for at give plads til Jyske Banks 'nye' filialbygning.

NEDRIVNINGSTRUET

Den statelige bankbygning på Frederiksborgvej 25 bliver efter planerne inden længe overhalet indenom af udviklingen og revet ned til fordel for en ejendom med boliger.

Bankbygningen blev bygget i 1936 til Hillerød Landbobanks filial i Lillerød, der i 1977 ændrede navn til Lokalbanken. I 2010 blev navnet igen ændret, da banken blev købt af den svenske Handelsbank.

På Arkivet har vi nogle fine gam-

le fotografier fra 1950'erne af bankbygningen, hvor man bl.a. får forklaringen på vejnavnet Femvej. Som man kan se, var vejen den femte vej i krydset Frederiksborgvej/Kollerødvej/M.D. Madsensvej, og Femvej blev først lagt over på sydvestsiden af banken i 1964, fordi trafikken efterhånden var blevet så tæt, at fem veje i et kryds blev for uoverskueligt.

Ved siden af og over bankens lokaler var der lejligheder til bl.a. filialdirektøren, der boede på første sal.

Luftfoto af Hillerød Landbobank med Femvej til venstre. Dengang havde banken indgang på hjørnet ud mod Kollerødvej. 1950'erne.

Vi kunne ikke stå for dette foto af købmand Carl Jensens Lloyd 400 og en vovehals på cykel i krydset ved Lillerød Bageri - før det blev lysreguleret.

NYT I ARKIVET

I løbet af det sidste år har vi modtaget og fået registreret en hel del spændende fotografier.

Herover ses et fotografi, der viser en tidlig version af Amtsvej 5-7, (hjørnet af Amtsvej og Pr. Valdemars Allé), hvor bl.a. Sparekassen Sjælland har haft filial i nyere tid. Det gamle foto er nok fra slutningen af 1940'erne, for den lave tilbygning til højre med Ejner Videbæk Christensens manufakturforretning er senere end 1935, og på de gamle luftfotos fra 1954 på www.krak.dk kan man se, at der på dette tidspunkt er kommet et valmet tag på ejendommen.

På hjørnet mod Pr. Valdemars Allé lå en købmandsforretning som V.E. Larsen og senere Ernst Johansen og Sofie Johansen havde

frem til 1974. Senere kom der burgerbar, og mange kan sikkert huske navnet Mc-All Burgerbar.

Mc-All Burger
Amtsvej 5 42 27 32 25

BURGER GRILL OG ISBAR

Mc-All Burger
Amtsvej 5 - Tlf. 42 27 32 25
Åbent hverdage 11-22
Søndage 13-22

Udsigten fra Kollerødvej 60 mod Prøvesten og Lillerød Kirke. Billedet er taget af Mogens Krøjer i 1934, og viser hans forældre igang med at ordne den store og meget velholdte have med havedam og rosenbede.

M.D. Madsensvej 8 med den nye grønne facade.

OMBYGGET

Ejendommen M.D. Madsensvej 8 med Bog & Idé og det nye motionscenter 'The Club Fitnesscenter' undergår i øjeblikket en større renovering af facaden. Ombygningen giver mildest talt ejendommen et noget andet udtryk, end det var tænkt fra begyndelsen – nu med mørkegrønne metallister og -plader og spejleffekt fra gulv til loft.

De orangerøde felter over og under vinduerne på første sal står nu pludselig meget i kontrast til den mørkegrønne stueetage. Med et dybt suk mindes vi her, bygningen, som den så ud i 1973; dengang arkitekt Georg Jensens banebrydende ejendom, med det åbne italiensk inspirerede torv, endnu var ny og uspoleret.

BS

Fra begyndelsen havde M.D. Madsensvej 8 et lille åbent torv, der var inspireret af arkitekt Georg Jensens mange rejser i Italien. Til venstre havde Else Schmidt en lille og velassorteret dametøjsforretning og til højre lå Løngaa Superlands store forretning, der afløstes af Favør i 1974.

M.D. Madsensvej 8 set fra Aggebovej. Der var også adgang til det lille torv fra bagsiden ad trappen midt i billedet. 1973.

Valdemar Mau's maleri af Lynges Bygade, der hænger på Engholm Plejecenter

MERE MAU

I Nøglehullet 2/2018 bragte vi en artikel af Hans Hjordt Hansen om maleren Valdemar Mau, der i en årrække omkring 1929, boede på Hestetangsvej 155.

Vi efterlyste dengang andre malerier af Valdemar Mau og er nu blevet gjort opmærksomme på et billede, der hænger på Engholm Plejecenter.

Billedet viser Lynges Bygade med den gamle stråttækte skole til højre (nr. 18) og skolens baghus.

Bag skolen tårner Lynges Kirke

sig op med det lille kamtakkede kapel i forgrunden ud mod vejen. Kapellet er næsten altid dækket af buske og træer, når man ser det fra denne vinkel, men her står det frit. Maleriet er signeret 'V. Mau' og er ikke dateret.

Da Hans Hjordt Hansen sidste år sendte illustrationerne til sin artikel, blev der ikke plads i bladet til et dejligt maleri af udsigten fra Maus stue på Hestetangsvej, - så det vil vi råde bod på her på næste side.

BS

Udsigten fra Valdemar Maus stue på Hestetangsvej 155.

LAFAKs firmamedlemmer

Airphoto.dk	Hjertebegravelse Allerød
Allerød Bog & Idé	Huset Hauberg
Allerød Dyreklinik	Krukkerne Blomster og Vin
Allerød Fysioterapeuterne	Laser Technical Services A/S
Allerød Fysioterapi og Træning	Lillerød Brugsforening – KVICKLY Allerød
Allerød Handelsforening	Lynge Erhvervsforening
Allerød Planteskole	LyngeTand
Allerød Rotary Klub	Marianne Møllebro - ejendomsmægler
AllerødTransporten A/S	Møllehøj Landbrug, Lille Lyngby
Alt om Blovstrød	Nejstgaard & Vetlov, Statsaut. Revisions-a/s
Bedre Bad Allerød -VVS Aps.	Carl Nielsen & Søn A/S
Birkholm Planteskole A/S	Nordea Allerød
Bo' s Autoservice v/ Bo Hansen	People - Organisationsudvikling
Aage Christiansen & Søn Aps. Malerfa.	PP Møbler
Click Allerød Foto	Republic of Fritz Hansen
Danbolig Allerød	Roma Pizzeria & Grill Bar
Fri Bike Shop, Lynge	Schouboefonden
Anne Franch Møbelpolstring	Skjold Burne v/ Claus A. Østberg
Handelsbanken i Lillerød	Superbrugsen - Lynge-Uggeløse Brugsforening
Karin Hermansen - Guld - Sølv - Ure	V.B. Byggeindustri A/S

Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune, Kirkehavegård, Kirkehaven 10, Lillerød, 3450 Allerød, tlf. 48 170891. Åbningstid: Tirsdage kl. 9.00-13.00 samt efter aftale med arkivleder Birthe Skovholm på mail eller telefon.

Henvendelse kan også ske til:
Ole Høegh Post (formand) tlf. 48 17 53 26
Wolthersvej 6, Lillerød, 3450 Allerød.

Arkivets e-mailadresse: LAFAK@LAFAK.dk - Hjemmeside: www.lafak.dk

"Nøglehullet" er arkivets og foreningens medlemsblad. Redaktion: Birthe Skovholm, Ole Høegh Post. Tryk: Frederiksberg Bogtrykkeri A/S.

Oplag: 575 eksp. ISSN 0905-4146

Februar 2019

Fotografier med kendt fotograf: Conrad van Acker s. 16, Eric Bengtsson s. 12-14 og 17-18, Danmark set fra luften s. 4, Arne Hemmje s. 26, H. Hjordt Hansen s. 27, Mogens Krøjer s. 23, Knud Larsen s. 10, Ole Høegh Post s. 1, 5, 8, 9 n. Birthe Skovholm s. 24. Jan F. Stephan s. 6, Jørgen Strüwing s. 25 ø og n.